

DİNLER TARİHİ ARAŞTIRMALARI-V

**DİNLER TARİHÇİLERİ GÖZÜYLE
TÜRKİYE'DE MİSYONERLİK**

TÜRKİYE DİNLER TARİHİ DERNEĞİ YAYINLARI

TÜRKİYE DİNLER TARİHİ DERNEĞİ

Yayın No: 5

ISBN: 975 - 94505 - 5 - 0

**Bütün Yayın Hakları Türkiye Dinler Tarihi Derneği'ne Aittir.
Birinci Baskı: Kasım 2005, 700 adet**

MİSYONERLİĞE KARŞI YASAL TEDBİRLER MİSYONERLİK BİR KAMU DÜZENİ SORUNU MUDUR?

Doç. Dr. Ali AKYILDIZ*

I-İslâm Dünyasında Sosyo-Kültürel Alt Yapı Sorunları ve Misyonerlik

Bir konu hakkında hukuksal bir niteleme yapabilmek için olayın maddî nitelemesinin doğru şekilde yapılabilmesi zorunludur. Konu üzerinde birbirine tamamen zıt iki yaklaşım mevcuttur. Bu sebeple, öncelikle söz konusu yaklaşımlar ana hatlarıyla ortaya konmaya çalışılacaktır. Uzmanlık alanı olarak ilahiyatçı olmadığımız için, konunun kamuoyuna yansıyan şekli esas alınacak, teolojik tartışmalara girilmesi gibi bir yöneme kalkışılmayacaktır.

Kavram üzerinde misyonerler tarafından savunulan birinci yaklaşıma göre; Misyonerlik, Hıristiyanlığın bir din olarak o dinin mensupları olan görevlilerce insanlara ve özellikle de bu dinin dışında olanlara tebliğ edilmesi, izah edilerek anlatılmasıdır. Öyleyse misyonerlerin yaptığı faaliyetin inanç ve fikir hürriyeti çerçevesinde değerlendirilip, engellenmemesi gerekir. Aksi davranış, söz konusu özgürlüklerin engellenmesi anlamına gelecektir.

Türkiye’de buna karşı çıkanlara göre ise, misyonerlik, asla bir din tebliğinden ibaret değildir. Tam tersine, misyoner faaliyetlerinin amacı Hıristiyanlık dininin tebliği değil, din propagandası yapmak ve misyonerlerin mensup olduğu ülkelerin beşinci kol faaliyetlerini oluşturmaktır. Bu faaliyetlerde insanlar aslında Hıristiyanlaştırıl(a)mamakta, Hıristiyan gibileştirilmektedir; aslında Misyonerlerin bu insanları Hıristiyan yapmak gibi bir kaygıları da bulunmamaktadır. Mensup oldukları ülkelerin çıkarları doğrultusunda hareket eden misyonerler, ülkemizde özellikle etnik ve mezhepsel kırılma noktalarını kendilerine çalışma alanı seçerek, bölücülüğe kalıcı bir zemin de oluşturmak peşindedirler. Öyleyse, misyonerlik faaliyetleri asla bir din ve inanç özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilecek faaliyetler değildir.

Bu iki zıt yaklaşımı böylece özetledikten sonra, konuya biraz da tarihsel ve psikolojik çerçeveden bakmak yararlı olabilir. Misyonerlik kavramı, bugün ortaya çıkmamıştır; denilebilir ki bu kavram Hıristiyanlığın ilk ortaya çıkışından beri mevcuttur. Bu anlamda ilk Misyonerlerin İsa Peygamberin havarileri olduğu söylenebilir. Bu anlamda misyon, Allah’ın İsa Peygambere indirdiği dinin tüm insanlığa tebliğ edilmesidir ki, bunun Müslümanları gerçekten rahatsız edici bir yönünün olmaması gerekir. Çünkü İslâm İncasına göre, İlk Peygamber’den(Hz. Adem) Son Peygamber’e(Hz. Muhammed) kadar bütün peygamberler Allah’ın elçileridir; hepsi Allah’ın dinini, yani gerçekte İslâm Dinini tebliğ etmişlerdir. Bir Müslüman, bütün peygamberlere ve bu arada Hz. İsa’ya da inanmak zorundadır. Çünkü Hz. İsa’nın Allah’ın peygamberi olduğu bizzat Kur’an-ı Kerim’de belirtilmektedir. Öyleyse, Hz. İsa’nın Allah’ın peygamberi olduğuna inanmak, aynı zamanda Müslüman olabilmenin,

* Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Öğretim Üyesi.

yani iman etmiş sayılmanın da bir şartıdır. Nitekim İslâm'ın Amentüsünde (İman esaslarında) şartlardan birinin de "Allah'ın peygamberlerine inanmak" olduğu hatırlanmalıdır.

Ancak, Hz. İsa'nın tebliğ ettiği din, hem daha sonra bu din mensuplarınca bozulmuş (tahrif edilmiş) olduğundan bugün gerçek ve tek bir İncil mevcut değildir; hem de zaten Hz. Muhammed son peygamber olarak gönderildiği ve kendisine en son kitap olan Kur'an-ı Kerim Allah katından indirildiği için Hıristiyanlık hükümsüzdür, artık gerçek ve en gelişmiş, kemâle ermiş(tekâmül etmiş) hak din sadece İslâmiyet'tir¹.

Müslümanlığın bu genel bakış açısına karşılık, Hıristiyanlık, İslâmiyet'i dinden (Hıristiyanlık Dininden) bir sapma olarak görür ve bu sebeple de esasen Müslümanlığa karşı pek de toleranslı değildir. Müslümanlar ise, Hıristiyanların inandığı Peygambere(Hz. İsa) de inanmakta, ondan ve onun annesinden(Hz. Meryem) söz ederken saygı ifadesi olarak isimlerinin başına "Hazret-kısaca Hz." sözcüğünü mutlaka getirmekte, daha da önemlisi erkek çocuklarına "İsa" ve kız çocuklarına da "Meryem" ismini hem de yaygın bir şekilde verebilmektedirler. Buna karşılık bir Hıristiyan'ın kendi çocuğuna "Muhammed" ismini çağrıştıran bir ad koyması düşünilememektedir bile. Çünkü Hıristiyanlar, en son dinin kendi dinleri olduğuna, İslâmiyet'in ise bu dinden bir sapma olduğuna inanmaktadır².

Misyonerliğin, Misyonerlerin iddia ettiği gibi salt bireysel inanç ve fikir özgürlüğünden ibaret olduğunun kabulü, biraz safdillik olur. Öncelikle misyonerliğin bireysel değil, "Hıristiyanlığı yaymaya yönelik örgütlü bir çalışma"³ olduğu açıktır. Anadolu, Hıristiyanlıkta ilk misyoner sayılan Aziz Paulus'tan bu yana misyonerlerin ilgi alanlarından biri olmuştur.

¹ Benim gibi ilahiyat mesleğinden olmayanların da belli bir genel kültür seviyesine sahip olmak şartıyla kolayca anlayabilecekleri çok önemli bir makale için Sayın Prof. Dr. Süleyman Ateş'in 1987 yılında Şamsun 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisinde Yayımlanmış olan ve Hıristiyanların(daha doğrusu diğer hak dinler mensuplarının)kafir olarak nitelenip ebedî cehennemlikler olarak kabul edilmelerinin İslâmî bakış açısından yanlış olduğunun izah eden "Cennet Kimsenin Tekelinde Değildir" başlıklı olduğunu hatırladığım makaleyi tavsiye edebilirim. Bu makale benim dinî-fikrî bakış açım üzerinde çok önemli bir temel etkiye sahip olmuştur.

² 1992 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Kamu Hukuku Dalında Doktora Programına devam ederken, Yüksek Lisans Programına devam eden bir de İskoçyalı arkadaşımız vardı. Bazı dersleri ortak aldığımız için tanışmış, zaman içerisinde de dostluğumuzu ilerletmiştik. Kendisi samimi bir Hıristiyan idi ve düzenli olarak Kiliseye devam etmekte, hatta orada bazı görevler de üstlenmekteydi. Bir gün görev yapmakta olduğum iş yerinde Müslümanlık ve Hıristiyanlık üzerine tartışıyorduk. Ben kendisine İslâm dinindeki Hıristiyanlığa bakış açısını izah ettikten sonra; "Bak dostum, biz İsa Peygamber'e hiçbir zaman "İsa" demeyiz. Nasıl ki İslâm Peygamberine "Hz. Muhammed" demekte isek, ona da "Hz. İsa" deriz. Bununla da kalmaz, çocuklarımıza nasıl ki "Muhammed" adını veriyor isek, "İsa" adını da veririz" dedim. Tam bu sırada daktilo memuru olarak görev yapan "İsa" ismindeki mesai arkadaşımın oturduğumuz odanın kapısının önünden geçmekte olduğunu gördüm ve "İsa Bey!" diye seslendim. İsa Bey, aniden dönerek kapı girişinde durdu ve biraz da askeri bir çeviklik ve eda ile saygılı bir şekilde fakat gür bir sesle "Buyrun efendim" dedi. Ben de İskoç dostuma dönerek:"Bakın bu delikanlının adı İsa'dır" dedim ve İsa Bey'e teşekkür ederek gönderdim. Baş başa kaldığımızda İskoç dostumun gözlerinin buğulandığını, boğazının düğümlendiğini ve "Ali Bey, ama hiç kimse bunları sizin gibi anlatmıyor ki" dediğini büyük bir mutlulukla hatırlamaktayım. Fakat üzüldüğüm bir şey daha vardır ki, orta seviyede Türkçe bilen İskoç dostum, bu anlattığım sadelikte İslâm'ı anlatan bir kitap istediğinde, ona böyle bir kitap bulamamıştım.

³ Tanım için bk. Ana Britannica, "Misyonerlik" maddesi.

Hem Katolik, hem de Protestan Kiliseleri tarafından organize edilen misyonerlik çalışmaları, tarih boyunca zaman zaman gerileme ve sarsılma dönemleri yaşasa da, hep var oldu. Bu çalışmalar sayesinde Hıristiyanlık Rusya'dan Uzak Doğu'ya, Afrika'dan Güney Amerika'ya kadar bütün dünyada yayıldı. Önceleri Katolikler tarafından yürütülen misyonerlik faaliyetlerine, 1622 yılında Roma'da kurulan "İman Yayma Cemaati" yön vermekteydi ve Cizvit Misyonerler Japonya, Çin ve Hindistan'da örgütlendiler. "II. Vatikan Konsili'nin(1962-1965), Misyonerliğin yalnızca Hıristiyan olmayanlara yöneltilmesi kararı bu yöndeki çalışmalara yeni bir doğrultu getirdi. Başka halkları Hıristiyanlaştırma amacı gizlenmemekle birlikte, artık ana yaklaşım **diyalog**⁴ olacaktı"⁵

Protestan kiliseleri dış ülkelerde misyon kurmaya daha geç başladılar. Protestan ülkelerin yeni sömürgeler edinmesiyle Protestan kiliseleri, 19. ve 20. yüzyıl başlarında yeni misyon örgütleri oluşturarak, misyonerlik faaliyetlerinde öne geçti. "Bu örgütlerin çoğu, **resmî olmayan gönüllü kuruluşlardı**. Ayrıca çeşitli cemaatler de misyonerlik örgütleri kurmaya başladılar. Bu değişik gruplar başlangıçta birbirlerine karşı rekabetçi ve yıkıcı tutum içerisindeydi. Daha sonra gelişen işbirliği anlayışı, **ekümenik hareketin**⁶ doğuşunu sağladı"⁷.

Böylece, misyonerlik hareketlerinin nasıl komplike ve örgütlü bir hareket olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden, misyoner faaliyetlerini salt dinî özgürlükler ve fikir özgürlüğü çerçevesinde görmek yanıltıcıdır; aksi takdirde olayın örgütlü ve hatta uluslar arası boyutu göz ardı edilmiş olur.

Hıristiyanlıktaki misyonerlik faaliyetinin karşılığı, diğer semavî dinlerde bulunmamaktadır. Zaten belli bir ırkın dini olan Museviliğin *yeryüzünde bir inanç olarak yayılmak* şeklinde bir iddiası her halde söz konusu olamamalıdır⁸. Buna karşılık, Cihanşümül (Tüm dünyayı/insanlığı kapsayıcı) bir din olan Müslümanlıkta tebliğ yöntemiyle benzeri bir yayılma anlayışı olmalıdır. Tarihte, Hıristiyanlar kadar profesyonelce olmasa da, Müslüman misyonerler diyebileceğimiz özellikle Türk Dervişlerin Anadolu ve Balkanlarda fetih öncesi benzeri bir faaliyet (tebliğ) yürüttükleri bilinmektedir. Başta Sahabiler olmak üzere birçok Arap savaşçının da, Arabistan'a göre İstanbul güzergahında yer alan Anadolu'da İslâm Peygamberinin İstanbul'un fethini öğütleyen ve öven sözleri dolayısıyla daha çok askerî yönü öne çıkan büyük bir

⁴ Günümüzde sıkça söz edilen "dinler arası diyalog" söyleminin adresi de böylece belli olmaktadır.

⁵ AnaBritannica, "Misyonerlik" maddesi.

⁶ AnaBritannica, "ekümenik hareket" maddesinde bu terimin anlamı "Hıristiyanların dünya ölçeğinde birliğini ya da işbirliğini amaçlayan, Hıristiyan Kiliselerin evrenselliğini vurgulayan hareket" olarak izah edilmektedir. Hıristiyan kiliseleri arasında yaşanan bölünmüşlük anlayışına tarihsel süreç içerisinde bir karşı çıkış anlamına gelen bu hareket, 20. yüzyılda özellikle Protestan Misyoner Kuruluşların düzenlediği hareketlerin etkisi altında gelişti. Dünya Kiliseler Konseyi'nin kurulmasıyla sonuçlanan bu gelişmeler, Amerika'da 1908 yılından beri gelişen Ortodoks-Protestan Kiliseleri işbirliğine dayalı "Federal Kiliseler Konseyi"ni (1950'den sonra "Ulusal Kiliseler Konseyi" adını alacaktır) dengelemek amacıyla 1943'te kurulan "Ulusal Evanjelikler Birliği", nin kurulmasına yol açtı. Bu birlik, parçalı misyonerlik faaliyetlerini birleştirmek amacıyla uluslararası düzeyde çok sayıda organ oluşturdu.

⁷ AnaBritannica, "Misyonerlik" maddesi.

⁸ Ama buna rağmen Hazar Türklerinin Musevi olması oldukça ilginçtir. Bu konuda Türkçe'ye de çevrilmiş olan çok ilginç bir eser için bkz: Arthur Koestler, Onüçüncü Kabile -Hazar İmparatorluğu ve Mirası,Say Yayınları.

mücadele içerisine girdiği görülmektedir. Bu dönemde İslâm'ın yayılışının, misyonerlik anlayışından ziyade içerisinde belli ölçüde bir çeşit misyonerlik kurumunu da barındıran (gerçekte buna "tebliğ" denilmektedir) cihat⁹ anlayışı çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Kabaca, "Ortaçağ için Hıristiyanlığın misyonerlik-sömürgecilik ikilisi, Müslümanlığın ise tebliğ-cihat üzerinde yayıldığı söylenebilir. Yine bu dönemde, kaynağı Hıristiyan Batı Dünyası olan meşhur Haçlı Seferleri ile bu iki büyük din mensuplarının büyük bir hesaplaşmaya girişmesi söz konusudur. Günümüzde de kaynağı yine Hıristiyan Batı Dünyası olan "Medeniyetler Çatışması"¹⁰ tezinin ortaya atılması ilginçtir ve insanlığın nice bin yıllar sonra bile temelde düşünsel bazda aynı yerde dönüp durmakta olduğunu hatırlatması bakımından anlamlıdır.

Günümüzde ise, ne İslâm Dünyasında cihat, ne de Hıristiyan Dünyasında doğrudan askerî sömürgecilik siyaseti güdülmesi (Irak gibi istisnalar hariç tutulursa) söz konusu değildir. Fakat, batı dünyasında ekonomik sömürgecilik ve buna bağlı kültürel sömürgecilik, uluslar arası sermaye tekellerinin ve Kilise Örgütlerinin sevimli ve perdeli yüzünü temsil eden ve uluslar arası faaliyet gösteren, adına NGO (Non Governmental Organizations-Hükümet Dışı Kuruluşlar) denilen Sivil Toplum Örgütleri¹¹ aracılığı ile hedef ülkelerin toplumsal dokularına ve hatta neo-liberal¹² ideolojinin keşfettiği **yeni kamu yönetimi**¹³ anlayışının temel ilkesi konumundaki "yönetişim"¹⁴ ilkesine dayalı teknikler sayesinde ülkelerin kamu örgütlerine ve kamusal karar mekanizmalarına kadar nüfuz edilmektedirler¹⁵. Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulan başta IMF gibi bir takım finans kuruluşlarının kredileriyle dönüştürülen ve tek düzeleştirilen kamu idareleri¹⁶ sayesinde kolaylaştırılan bu gelişmelerin ise misyoner örgütler için belki de

⁹ İslâm'daki cihat anlayışının ne Haçlı Seferlerindeki gibi saldırgan savaşçılıkla ne de günümüzdeki terör saldırılarıyla bir ilgisi bulunmamaktadır. Cihat, bir defa aksiyon değil reaksiyondur; yani saldırıya cevaptır. Cihadın amacı sömürge kurmak vs. değildir, sadece ve sadece kötülükleri men edip iyilikleri, barış ve huzuru hakim kılmaktır.

¹⁰ Huntington, Samuel P., Medeniyetler Çatışması, Çev. M. Turan, C. Soydemir, Ankara, Türk Demokrasi Vakfı, 2002.

¹¹ Bu kuruluşların perde gerisindeki yüzleri hakkında bkz: Sivil Örumceğin Ağında (Genişletilmiş 6. baskı)Mustafa Yıldırım, Ulus Dağı Yayınları.

¹² Özü, 19. yüzyıl liberal anlayışına geri dönüşü ifade eden ve devletin tekrar sadece düzenlemek-denetlemekten ibaret olan geleneksel rolüne dönmesi gerektiğini savunan 1980 başlarında İngiltere'de Teacher ve Birleşik Devletler'de Reagan tarafından gündeme getirilerek o dönemden beri uygulamaya sokulan anlayış. Ayrıntılar için bkz: Güler, Birgül Ayman, Yeni Sağ ve Devletin Değişimi, İmge Yayınları.

¹³ Kamu idaresinde bütünüyle özel işletmecilik ilkelerinin kullanılmasını savunan anlayış: Selime Güzelsarı, "Kamu Yönetimi Disiplininde Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yönetişim Yaklaşımları", Kamu Yönetimi, Gelişimi ve Güncel Sorunları Sempozyumu, Editörler: Dr.M.Kemal Öktem-Dr.Uğur Ömürgönülşen, İmaj Yayınevi, Ankara 2004, s.85-104.

¹⁴ Güzelsarı, a.g.m., s.104-129. Karşı görüşteki yaklaşımlar için M. Akif Kuruçayır tarafından derlenen "Küreselleşme, Siyaset-Yönetim-Ekonomi" (Çizgi Kitapevi-Konya 2003) isimli eserde yer alan makalelere ve özellikle de Şaban H. Çalış'ın "Üç Tarz-ı Siyasetten Globalizme" başlıklı makalesine (s.19-51) bakılabilir. Daha teknik bir inceleme için de, aynı kitap içerisinde yer alan Önder Kutlu'nun "Kamu Yönetiminde Küreselleşme"(s.165-222) adlı çalışması incelenebilir.

¹⁵ Bu konunun Türk Hukuku'na şimdilik en ileri yansıma modeli, şayet yasalaşabilirse halen Başbakanlık Resmî İnternet sitesinde(www.basbakanlik.gov.tr) bulunan "Kalkınma Ajansları Kanun Tasarısı Taslağı" olacak gibi gözükmektedir.

¹⁶Joseph e. Stiglitz, Küreselleşme, Büyük Hayal Kırıklığı, Çev. Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural, 2001 Nobel Ekonomi Ödülü.

doğrudan sömürgecilik dönemlerindeki kadar uygun bir ortam yarattığı söylenebilir. Özetle, bütün göstergeler Misyonerliğin küresel bazda ve özellikle de İslâm coğrafyasında topyekûn ve hummalı bir çalışma içerisinde olduğunu göstermektedir. Dünya, belki de geçmiş hiçbir döneminde misyonerler için bu zamanda olduğu kadar elverişli bir ortam sunmamıştır.

Buna karşılık Müslüman dünyası, tarihte sınırlı bir bölgede ve sınırlı bir zamanda kısmen sahip olduğu misyonerlik karşıtı tebliğ yeteneklerinden uzun süredir mahrum olmanın yanı sıra, günümüzde misyonerlik faaliyetleri karşısında kendi coğrafyasında geleneksel bakımdan kendi mensupları sayılan topluluklar arasında bir bütün olarak varlığını koruma telaşında gözükmektedir. Bazı ülkeler bu akıma karşı “misyonerlik faaliyetlerini yasaklama” şeklinde önlem almaya çalışırken, bazıları bunu yapmamaktadır. Özellikle Türkiye gibi batının hukukî değerlerini benimsemiş ve belli bir gelişmişlik düzeyini yakalamış İslâm ülkelerinde misyonerlik, diğer sahip olduğu araçların yanı sıra, çok uygun bir hukuksal ortama da sahip bulunmaktadır. Çünkü misyonerler, inanç özgürlüğü ve fikir özgürlüğü gibi, medenî ülkelerin üzerine titremek zorunda oldukları çok güçlü iki temel hakka dayandırdıkları bir argümanın gücünü arkalarına almaktadırlar.

Ülkemiz özeline baktığımızda: Bugün Türkiye gelişmiş batı demokrasilerinde tanınmış bütün temel hak ve özgürlükleri Anayasasında güvence altına aldığı gibi, bir yandan Avrupa Konseyi Bünyesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraftır ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkını tanımıştır. Öbür taraftan, bundan daha ileri olarak, aday ülke olarak çok uzun sürecek de olsa Avrupa Birliği Üyelik Sürecine girmiştir. Bütün bu sebeplerle, gelişmiş batı demokrasilerinde olduğu gibi, anayasasında kendisini “insan haklarına saygılı, laik ve demokratik sosyal bir hukuk devleti” olarak tanımlayan Türkiye Cumhuriyeti'nin, zararlı olduğuna inansa bile misyonerlikle mücadele adına kendisinin bu özellikleriyle bağdaşmayan bir yasal düzenlemeye gitmesi düşünülemez bile. Öyleyse konu, yeni hukuk kuralları vazedilmesinden ziyade mevcut hukuk kuralları içerisinde irdelenmek, bu çerçevede alınabilecek tedbirler bakımından incelenmek durumundadır.

Aslında sorun, hukuk kurallarından ziyade, ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve giderek dinî profil ve yapılanmasıyla da yakından ilişkilidir. Bütün bu alanlardaki olumsuzluklar, ülkeyi baştan başa misyoner propagandasının sonuç alabileceği bir hareket alanı haline getirmektedir.

Bu sosyo-kültürel yapıya ilişkin şöyle çok basit bir şema çizilebilir: Ülkenin geleneksel sosyal dokusu çözüldükçe, büyük şehirlere gelen genç insanlar (öğrenciler, işçiler), büyük bir boşluk içerisine düşmekte; bu boşluğu da bir yandan Müslüman toplum içerisinde örgütlenen dinî tarikatlar doldurmaya çalışmakta; devlet bu tarikatlara karşı dinin politikaya alet edilmemesi, laiklik, tekke ve zaviyelerin kapatılması gibi konseptlere göre önlem almaya çalıştığında ise, tamamen boş kalan alan bu kere de misyoner örgütlerin iştahını kabartmaktadır. Öte yandan, ne okullarda okutulan zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, ne de sayıları neredeyse 100 bine yaklaşan ve maalesef çok azı yüksek öğrenim görmüş din görevlileri bu boşluğun doldurulmasında yeterli olamamaktadır.

Bunca din görevlisi istihdamına rağmen ortada halâ misyoner faaliyetlerine zemin oluşturan bir boşluk bulunması, devlet memuru zihniyetiyle dinî hizmetlerin yeterince yürütülemeyeceği, bu sebeple dinî hizmetlerin bir kamu hizmeti olarak örgütlenmesinden vazgeçilip cemaatlere bırakılması düşüncesi, batı tipi demokrasi anlayışı bakımından da cazip gibi görünse bile, onun sakıncalarının daha da büyük olacağı öngörülebilir. Zaten belki de sorunun temeli de işte tam bu noktada düğümlenmektedir.

Devlet, laiklik ilkesini benimsedikten sonra, neden tam batıda olduğu gibi din hizmetlerini dinin kendi mensuplarına bırakmamaktadır? Neden bizdeki laiklik bu anlamda tam batıda olduğu gibi değildir? Bu ve benzeri soruları artırmak mümkündür.

Bu sorunun cevabı, belki de Hıristiyanlık ve Müslümanlığın doğuşlarından itibaren geçirdiği tarihsel süreçte aranmalıdır. Burada, bu konu hakkında detaylı bir çözümlenmeye girebilme imkânına sahip değiliz. Din Tarihçilerinin arasında bir hukukçu olarak böyle bir çözümlenme denemesi zaten pek cüretkâr bir davranış olurdu. Ancak, şu genel değişimlere kuş uçuşu bir göz atmak, bir temel yaklaşım açısından yararlı olabilir. Hıristiyanlık, dünyanın gelmiş geçmiş en güçlü devletlerinden olan Roma İmparatorluğu'nun hakim olduğu bir coğrafyada, devlet dışında ve devlete rağmen doğup gelişmiş, ilk Hıristiyanlardan başlayarak ve başta düşünürler olmak üzere batı toplumu çok büyük bedeller ödedikten sonra "İsa ve Sezar'ın" hakkını ayırmayı başarabilmiştir. Dinî ve dünyevî otorite arasındaki bu amansız ve uzun mücadelede, önce Hıristiyanlar sarp dağ başlarında, derin vadilerde ve ormanlar içerisinde İmparatorluğa karşı gizlice varlıklarını sürdürmeye çalışırken, zaman gelmiş, Papa'nın, İmparatorun öznünü ancak onun kendi huzuruna ayakta durmasını çıkartıp sürünerek gelmesi karşılığında kabul etmeyi şart koşabilmesi seviyesine kadar dengeler değişebilmiştir. Kavgayı önlemek için "çifte kılıçlar" denen dünyevî ve dinî iktidar, uzun bir tarihsel süreç içerisinde bu günkü konumlarını kabullenmişlerdir: "İsa'nın hakkı İsa'ya, Sezar'ın hakkı Sezar'a".

Buna karşılık Müslümanlık, gerçek anlamda bir devletin var olmadığı bir coğrafyada doğmuş, elbette ilk Müslümanlar belli bir bedel ödemişler, ama daha İslâm Peygamberi'nin sağlığında mücadele edilen site devleti(Mekke) ele geçirilmiş, böylece İslâmiyet bir anlamda kendi devletini de kurarak doğmuş ve gelişmiştir. Hz. Muhammed gibi, ondan sonra devletin başına geçen Halife de hem dinî hem de dünyevî iktidarı temsil etmiş, tarih boyunca da bütün İslâm Devletlerinde bu gelenek devam etmiştir. Böylece, İslâm Dünyasında gerçek anlamda bir dinî olan- dünyevî olan ayrışması ve karşıtlığı yaşanmamış, dinin kuralları da bu fiili duruma göre yorumlanıp anlamlandırılmıştır. Din kurallarından siyasî iktidarın meşruiyetinin sağlanması veya hiç olmazsa pekiştirilmesinde yararlanılması bu sayede elbette çok daha kolay olabilmıştır.

Türklerde ise durum daha da karmaşıktır. Önceleri "Halifenin Askerleri" olan Türkler, daha sonra Yavuz'dan itibaren Osmanlı Padişahları'nın Halife'nin bizzat kendisi olmasıyla din-devlet ilişkilerinde daha yoğun ve iç içe bir dönem başlamış; Padişahlar, Zıllullah(=Allah'ın yeryüzündeki gölgesi) unvanını almışlardır. Gerçi, aynı zamanda Fatih ve Kanuni'den başlayarak bazı laik unsurlar da siyasal kültüre dahil olmuşsa da, bunlar devletin dinî rengi içerisinde kaybolmuşlardır. Tanzimat'la birlikte

başlayan süreçte laiklik kültürünün temelleri atılmaya çalışılmış, Cumhuriyet sonrası bu ilke devletin Anayasal sıfatı durumuna getirilebilmişse de, dinî anlayış bazında laikliğin yeterince içselleştirildiğini bugün bile ifade etmek zordur.

İşte Türkiye’de din hizmetlerinin bir kamu hizmeti olarak örgütlenmesi, İslâm dininin tarihsel gelişiminde dinî ve dünyevî olanın iç içe geçmişliğinin zorunlu bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Bu sebeple, Allah ile kul arasında kalması gereken dinî inancın, dinî hizmetin cemaatlerin yetkisine bırakılması halinde cemaatler arası büyük çekişme ve kavgalara yol açmasının yanı sıra hukuk kurallarını da kendi dinamiklerine göre tanzim ettirmeye kalkışacağı ve böylece laikliğin hem kamu düzeninin sağlanması, hem de devletin düzeninin kısmen de olsa dinî kurallara dayandırılmaması bakımlarından yara alacağı endişesi ortaya çıktığından, din hizmetlerinin bir kamu hizmeti olarak düzenlenmesi zorunlu görülmüştür. Geçen zaman içerisinde dinin kolayca siyasetin merkezinde yer alabiliyor olması, aslında bu endişelerin hiç de boş olmadığını göstermektedir.

Türkiye, aslında bir bakıma daha öncelerden¹⁷ başlamakla birlikte, Tanzimat’la yoğunlaşan bu değişim kültürü birikimi üzerine Cumhuriyeti bina ederken, gerçekten çok zor bir işi başarmakla karşı karşıyaydı: Bir yanda, yüzyıllardır kendi kendini tekrar ederek bütün atılım yeteneğini kaybetmiş bir toplumsal kültürün kurumları etrafında kümelenmiş sosyal çıkar gruplarından oluşan kamuoyu; öbür tarafta, eğer bu coğrafyada var olunmak isteniyorsa mevcut statükonun mutlaka değiştirilip, çağdaş bir toplumsal yapının kurulması zorunluluğu. Bu zorunluluk, modern bir eğitim sistem ve müfredatını esas alan “Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) Kanunu, Halifelik’in kaldırılması, Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması ve nihayet dinin bir kamu hizmeti olarak örgütlenmesi düzenlemelerine yol açtı.

Ama bu da yeni sorunları beraberinde getirmiştir. İslâm dinine mensup oldukları tartışmasız bulunan ve resmî-özel batılı misyonerlerin ayrı bir din olarak algılatmaya kalkıştıkları yoğun propagandaya rağmen kendilerini Müslümanlığın -İslâm’ın Türk yorumu- mensubu olarak kabul eden Alevi yurttaşlar, Diyanet İşleri Başkanlığının bir Sünnî örgüt olduğu, bu sebeple kendi verdikleri vergilerin de katkısıyla faaliyet gösteren bu örgütün kendilerini temsil etmediği kanısındadırlar. Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yer alan 100 bine yaklaşan din görevlisine rağmen, ülkede halâ misyoner çalışmasına uygun bir ortamın oluşabilmesinde bu durumun payı da dikkate alınmak durumundadır. Çünkü daha başta, toplumun ciddî bir kesimi bu teşkilâtın telkinlerine kapalı olmakta, diğer bir ifadeyle Diyanet İşleri Başkanlığı toplumun ciddî bir kesimiyle iletişim kuramamaktadır.

Öte yandan, İslâm Dini, geleneksel yapısı içerisinde bazı yapısal unsurlar geliştirmişti ve bu yapısal unsurlar aynı zamanda onun diğer dinî propagandalara karşı toplumsal savunma mekanizmalarını da oluşturmaktaydı. Vakıf kurumu etrafında örgütlenen Tarikatlar, Tekke ve Zaviyeler hep bu çerçevede görülebilecek yapılanmalardır. Fakat bu yapılanma, modern bir devlet kurulabilmesinin önünde de en

¹⁷ Fransa’da Büyük Devrim yaşanırken, Türkiye’de de aynı yıl tahta geçen III.Selim, Nizam-ı Cedit ile başlayan bazı yenilikçi hareketlere yönelmişti. Daha öncesinden Fatih ve Kanuni’nin “örfî hukuk” çerçevesinde başlattığı kanunlaştırma çabaları, Fatih’in resim sanatına olan ilgisi ve Macaristan’dan getirdiği döküm ustaları, hep birer “katı gelenekçilik karşıtı yenileşme” kıpırtıları olarak algılanabilir.

büyük engeldi. Diğer bir ifadeyle, hem bu kurumlar muhafaza edilip, hem de modern bir cumhuriyet kurulması mümkün değildi. Anadolu ihtilâlini yapan irade haklı olarak bu kurumlardan kurtulmak zorundaydı ve öyle de oldu. Yukarıda sayılan temel değişiklikler; “Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) Kanunu, Halifelîğın Kaldırılması, Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması ve nihayet dinin bir kamu hizmeti olarak örgütlenmesi, hep bu çerçevede yapıldı.

Ancak, dinin kendisini bu modern toplum yapısı içerisinde misyonerlik gibi saldırılara karşı savunacak ve bu yapıyla uyumlu araçlar üretilmedi. Diğer bir ifadeyle, İslâm dini geleneksel Osmanlı Toplumundan Modern Cumhuriyet yapısına geçişte geleneksel savunma araçlarından yoksun kılındı, ama bu modern hukuksal ve siyasî yapı içerisinde, bu yeni yapıya uygun savunma mekanizmaları geliştirilemedi. Ortaya çıkan bazı mekanizmalar da, ya geleneksel yapıların aynen taklidi¹⁸ şeklinde oldu, ya da modern hukuksal araçlar kullanılarak ama yine mevcut hukuksal ve siyasal sistemle açıkça çelişen bünyelere sahip olarak gerçekleşti¹⁹.

Bu gün halâ geleneksel ile modernite arasındaki çelişme giderilememiş, din kendisini halâ modern hukuk sistemiyle uyumlu araçlarla(kurumlarla) ve yöntemlerle yeterince ifade edebilir hale gelememiştir. Din ile geleneksellik arasında bilinç altında yapılan eşitleme, kendisini ilerici sayan kitlelerin dinden uzak durması gibi bir sonuca da yol açmıştır. Dinî motiflerin sosyal hayattaki yansımaları, inanılmaz derecede basit çağrışımlardan etkilenebilir: “Madem ki hesap gününde defteri sağdan verilecekler cennete, soldan verilecekler cehenneme gideceklerdir; o halde bu dünyada da dindarlar sağcı olmalıdır” şeklinde bir önerme, elbette ki hiçbir dinsel ve bilimsel dayanağa sahip değildir ama, sonuçlardan yola çıktığımızda, siyasal duruşların temelinde bilinç altı düzeyinde de olsa fikirlerin çıkış noktasının bu derece basit eşlemelere dayandığı veya en azından bu eşlemelerden önemli ölçüde etkilendiği her halde görülebilecektir²⁰. Dini “afyon” olarak niteleyip baştan reddeden radikal ideolojiler bir yana, dindar insanlar aslında değişik sosyal yapılanmalar içerisinde kendilerine yer bulabilmeli idiler. Oysa ki bunca yoğun toplumsal duyarlılığa sahip bir dinin mensuplarının kendilerine, dünya ölçeğindeki genel anlamında anlaşılacak şartıyla, ülkemizde yalnızca “sağ” ideoloji içerisinde tereddütsüz yer bulabilmeleri pek kolay olmamalıdır.

Hal böyle olunca, ideolojik yapılanmalarda dinsel bazlı ortaya çıkan kamplaşma, sonuçta belli bir kesimin din karşısında en azından nötr kalması, o konuda hemen hiç fikir üretmemesi sonucunu doğurdu. Bunun da, Mehmet Akif’in “İslâm’ı asrın idrakine söyletmek” idealinin önemli bir yara alması anlamına gelebileceği söylenebilir. Böylece, düşünsel katkı noksanlığı bir yana, asıl bu bakımdan da misyoner faaliyetler için uygun bir zemin oluşmuş, önemli bir toplumsal katman misyonerlik faaliyetlerinde savunmasız alan olarak varlığını sürdürmektedir.

¹⁸ Nitekim, hukuken tanınmasa da geleneksel tarikat örgütlenmeleri fiilen toplumda sürmektedir ve Türk siyasi hayatı üzerinde de bu örgütlenmelerin zaman zaman oldukça etkili olduğu görülmektedir.

¹⁹ Milli Gençlik Vakfı isimli örgüt bu çelişik yapının örneği sayılabilir. Türk Medeni Kanununa göre kurulan bu Vakıf, Laik Cumhuriyete ve kamu düzenine aykırı faaliyette bulunduğu gerekçesiyle mahkeme kararıyla dağıtılmıştır.

²⁰ Bunun çok çarpıcı bir örneği, gerçekten büyük şiir ustası olduğu tartışmasız bulunan ve Türkçe’nin dil sihirbazı diyebileceğimiz Necip Fazıl’ın “Sağ-Sol” başlıklı şu şiirinde görülebilmektedir: “Kalbimi ve aklımı hep sağ elime verdim; Görevi olmasaydı sol elimi keserdim...”

Ancak, son zamanlarda oluşan anti-empyralist “ulusalci hareket”, bünyesine bütün toplumsal kesimleri dahil ederek 1960’ların veya 1970’lerin paradigmasını kökünden sarsmaya başlamaktadır. Yukarıda sayılan olumsuzluklara karşı, Türkiye’de böyle bir “dip dalgası” olumlu bir düşünsel değişimin habercisi olarak görülebilir.

Genel olarak İslâm Dünyasının ve özel olarak da Türkiye’nin bu çok genel hatlarıyla dikkat çekmeye çalıştığımız Hıristiyan toplumlarından farklı yapısı, Misyonerlik çalışmalarına karşı alınacak önlemler bakımından nasıl bir zemin üzerinde bulunduğumuzun anlaşılması bakımından önemlidir. Şimdi, asıl konumuza dönebiliriz.

II-Misyonerlik Kavramının Hukuksal Nitelemesi ve Çerçevesi

Misyonerliğin, örgütlü bir dinî propaganda olduğunu, bu örgütün çok farklı yapılarda ama dünya ölçeğinde birbiriyle uyumlu hareket eden çok büyük bir örgütler grubundan oluştuğunu anlamaktayız. Bu örgütlerin hedefinin-en azından son bir yüzyıldır- Hıristiyan olmayan toplumlar olduğu da yine bilinenler arasındadır. Örgütlerin malî desteğinin kilise ve çeşitli kamu fonlarından sağlandığı, faaliyetlerini çoğu zaman saygın bir Sivil Toplum Örgütü(NGO) adı altında yürüttükleri ve görevlileri arasında da çoğu zaman nemalandığı ülkenin gizli servis elemanlarının da yer alabildiği diğer bilgilerdir. Bütün bu özelliklere sahip bir faaliyet, görünür yüzü bakımından sanki bir “dinî tebliğ” yada “düşünce açıklaması” gibi dış dünyaya yansımaktadır.

Misyonerlik faaliyetinin bu dışa yansıyan yüzü, bir yandan “inanç özgürlüğü”, öbür taraftan da “ifade özgürlüğü” olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, aslında hiç de “masum bir dinî tebliğden ibaret” olmayan, bilakis kamu düzenini bozucu ve bir takım yabancı güçlerin beşinci kol stratejilerine yardımcı olmak üzere çalıştığı kabul edilen bu örgütlü faaliyetin durdurulmasına yada sınırlanmasına yönelik kamusal yada kamu dışı her fiil, inanç ve düşünce özgürlüklerine bir müdahale olarak dış aleme yansımaktır. Bu iki özgürlük ise, medenî alemde üzerine en çok titrenilen özgürlükler olarak, derhal çok büyük bir yansımaya sebep olacaktır.

Gerçekten de bu iki özgürlük, inanç ve fikir özgürlüğü, insanın en çok ihtiyaç duyduğu ve bir anlamda insanın insan olması için zorunlu ve en temel iki özgürlüktür. Bir bakıma insanlık tarihi, insan haklarının korunmasına ilişkin mücadelenin tarihidir ve bu özgürlüklerin temelinde tam da bu iki özgürlük bulunmaktadır. İnsan olmanın erdemi, bir cemaat ya da tebaya ait olmaktan birey olmaya geçişle gerçekleşebilmektedir. Her birey ayrı bir dünyadır ve onun yeryüzünde kendisini ifade etmek (inanç, düşünce ve kanaat özgürlüğü) ve geliştirmek hakkı en temel hakkıdır. Diğer bütün insan hakları, insanın kendisi demek olan bu haklarının korunması için vardır.

Bütün çağdaş demokrasilerde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve bu arada bizim Anayasamızda da bu hususun önemi vurgulanmıştır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 2. maddesinde “İnsan Haklarına Saygılı” olmak Cumhuriyetin değiştirilemeyecek temel nitelikleri arasında sayılırken, 5. maddesinde ise “...Kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya,

insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak", Devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

Anayasa'nın 15.maddesi Savaş, Seferberlik ve Olağanüstü Yönetim Usullerinin uygulandığı hallerde "Temel Hak ve Hürriyetlerin Durdurulması" şartlarını düzenlemekte, bunun hangi sınırlar içerisinde gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Ancak, maddenin ikinci fıkrasında, "...kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı kınanamaz..." denilmek suretiyle, din, vicdan ve düşünce özgürlüğünün önemi ortaya bir kere daha konulmaktadır.

Şimdi, bu derece önemli olan bu hürriyetlerin kötüye kullanılması halinde dahi bunu yapan kişilerin dokunulmazlığı var mıdır? Birileri, söz gelimi misyonerler, bu özgürlüklerin arkasına sığınarak kamu düzenini bozucu, hatta milli güvenliği tehdit edici faaliyetlerde bulunsa dahi bunlara dokunulamayacak mıdır? Devlet, bütün bu olup bitenleri uslu uslu yerinden oturup izleyecek midir?

Bu soruların cevabını bulmak için de yine Anayasamızdan hareket etmek durumundayız. Anayasa'nın İkinci Kısmı(12-74) "Temel Haklar ve Ödevler" başlığını taşımaktadır. Bu başlık bile, hiçbir temel hakkın hiçbir sınırlamaya tâbi olmaksızın kullanılamayacağını anlatmaktadır. Nitekim "Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği" başlıklı 12. maddede, "herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu" belirtildikten sonra, bu temel hak ve hürriyetlerin kişinin ailesine, topluma ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva ettiği vurgulanmaktadır.

Yine, Anayasa'nın 13. maddesi ile temel hakların ancak o temel hakkı düzenleyen Anayasa maddesindeki sebeplere dayalı olarak ve kanunla sınırlanabileceği belirtilmekte, kanunla yapılacak bu sınırlamaların dahi bazı sınırlamalara tâbi olacağı izah edilmektedir.

Anayasa'nın 14. maddesinde ise, "Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılamaması" düzenlenmektedir. Buna göre; **"Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz"**. Demek ki, temel hak ve hürriyetlerin sınırlanmasında, ulus üstü hukukun da kabul ettiği sisteme göre, iki anayasal sınır söz konusudur. Birincisi, her temel hakka ilişkin anayasa maddesinde öngörülen sınırlama sebepleridir ki, anayasa maddesinde eğer bir sınırlama sebebi öngörülmüşse, bu sınırlama işi yasa koyucu tarafından bir yasa ile yapılacak, ama bu halde de yine getirilecek yasal düzenleme Anayasa'nın 23. maddesinde öngörülen sınırlamalara uygun olacaktır.

Temel haklara ilişkin ikinci anayasal sınır ise, onların kullanılmasına ilişkin bir sınırdır ve Anayasa'nın metni yukarıya alınan 14. maddesinde düzenlenmiştir. Demek ki, temel haklar hiçbir şekilde **Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamayacaktır**.

Bu arada, "Yabancıların Durumu" başlıklı 16. maddeyi de hatırlamakta yarar vardır. Bu maddeye göre, temel hak ve hürriyetlerin milletlerarası hukuka uygun olarak yabancılar için kanunla sınırlanması da mümkündür. Bu çerçevede yabancıların vakıf ve

dernek kurması, mülk edinmesi vs. konularda sınırlamalar getirilmesi mümkündür ve gereklidir.

Anayasa, 25. maddesinde “Düşünce ve Kanaat Hürriyetini”, 26. maddesinde ise “Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyetini” düzenlemiştir. 25. maddeye göre; “Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz”. Burada, tamamen bireysel anlamda düşünce ve kanaat hürriyetinin her şart altında ve her türlü saldırıdan mutlak manâda korunduğunu görmekteyiz.

Anayasa'nın 26. maddesinde ise “Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti düzenlenmektedir: “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek *serbestliğini* de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir”.

“Bu hürriyetlerin kullanılması, (Ek ibare: 3/10/2001-4709/9 md.) **millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması**, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir”.

(Mülga: 3/10/2001-4709/9 md.) “Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz”.

(Ek: 3/10/2001-4709/9 md.) “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir”.

Görüldüğü üzere, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, bir temel hak olmakla birlikte, sınırsız olarak kullanılacak bir hak değildir. Başta “**millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması**” olmak üzere, Anayasa’da belirtilen nedenlere uygun olarak kanunla sınırlanabilecektir. Eğer misyonerlik faaliyetleri öne sürüldüğü gibi ülke içerisinde özellikle toplumsal kırılma noktalarını hedef alan ve böylece etnik yada mezhebe dayalı farklılıkları derinleştirmek amacını güden faaliyetler ise, yahut da misyoner örgütlerinin uyrukluğunda bulunduğu ülkelerin gizli servislerini bünyesinde barındırıyorsa, yahut vatandaşların zaafından yararlanarak onlara bazı menfaatler temin etmek suretiyle din değiştirmelerine çalışıyorsa, bütün bu durumlarda kamu düzeni ve hatta millî güvenliği tehdit edici unsurlar var demektir. Hatta bir adım ilerisinde Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün de tehdit altında olacağı söylenebilir.

Aslında bütün bu durumlarda, zaten Anayasa'nın 14. maddesinde belirtildiği anlamda bir hakkın kötüye kullanımı da söz konusu olmaktadır. Bütün bunlar, dünya bazında örgütlü faaliyetler olan misyonerlik faaliyetlerinin masum birer inanç

tebliğinden ibaret sayılmalarının mümkün bulunmadığını ve bir ülke için ne derece kalıcı tehlikelere meydan verebileceğini göstermektedir.

Böylece misyonerlik, aslında bir yönüyle dinin siyasete alet edilmesi anlamına da gelmiş olmaktadır: Misyoner örgütlerini yönlendiren ve finanse eden ülkelerin siyasi emellerinin hedef ülkelerde gerçekleştirilmesi, dinin siyasete alet edilmesinin en kötü bir uygulaması olarak kabul edilmelidir. Nasıl ki ülke içerisinde dinin siyasete alet edilmesi kamu düzeni açısından hoş görülemezse, ulus aşırı bazda bu anlamdaki bir faaliyetin de hoş görülmesi düşünülemez. Üstelik bu ikinci halde sadece kamu düzeni değil, millî güvenlik de tehdit altında olabilmektedir.

III-Elde Hangi Hukuksal Araçlar Vardır?

a-Kamu Düzeninin Korunması Amacıyla İdarî Kolluk Yetkisinin Kullanılabilirliği

Sadece kamu düzeninin tehdit edilmesi dahi, misyoner faaliyetlerine karşı önlem alınması için yeterli bir hukuksal sebeptir. Çünkü, toplumda yaşayan bireylerin dirlik, esenlik ve güvenlik içerisinde yaşayabildikleri bir ortamı ifade eden kamu düzeninin sağlanması, idarenin temel görevlerinden birisi olan kolluk görevinin amacıdır. Yani idare, kolluk yetkisini kullanarak kamu düzenini sağlamak durumundadır. Bu durumda, herhangi bir ilâve yasal yetkiye gerek olmaksızın, idarî kolluk, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu gibi olağan kolluk yasalarından aldığı yetkiye istinaden tespit edilebilen misyonerlik faaliyetlerini engelleyebilir. Ancak böylesi bir müdahalenin çok iyi hazırlanmış ve çok iyi kanıtlandırılmış bir mutfak çalışmasını gerektireceği kesindir. Aksi halde, kolluk mensuplarının inanç hürriyetini engelledikleri gerekçesiyle kendilerini ceza mahkemesi önünde bulmaları işten bile değildir. **Özetle, kolluk güçleri çok iyi hazırlanmış kanıtlara dayalı bir dosyaya göre “kamu düzenini bozucu” faaliyetlerini tespit ettikleri misyonerlere müdahale edebilirler.**

Ancak, bunun pek kolay bir işlem olmadığını, hatta kolluk makamlarının bu yetkilerinden söz edilmesinin ancak teorik bazda ifade edilebileceğini söyleyebiliriz. Bir defa, polisin misyonerlik faaliyetlerini önleyici bir işlem yapması halinde, derhal Türkiye’de inanç ve fikir özgürlüğüne saldırı yapıldığı yolundaki haberlerin Avrupa kıtasından ve Atlantik ötesinden yankı vermesi beklenir. Özellikle de ucu açık ve on yıllarla ifade edilen bir zamana yayılmış bulunan Avrupa Birliği üyelik sürecinde, polisin böyle bir faaliyete girebileceğini düşünmek fazla hayalci bir yaklaşım olur. Nitekim, yurt içinde bir partiye kaynak aktardıkları ve çeşitli yasa dışı faaliyette buldukları iddiasıyla mahkemeye sevk edilen bir Alman Vakfı sebebiyle doğrudan Alman Başbakanı’nın Türk Başbakanı’nı arayarak davanın derhal geri çekilmesini tehditkâr bir üslupla talep ettiği kamuoyunun belleklerinden henüz silinmiş değildir. **Öyleyse bu seçeneğin uygulanabilirliği hukuken var olmakla birlikte, siyaseten imkânsız gibidir.**

b-Kolluk Yetkisinin Kullanımı İçin İdareye Yasal Zemin Sağlanması Seçeneği

Bu konuda bir yasa çıkartılması; yani dinin siyasete alet edilmesi, etnik ve mezhepsel bölücülüğün kısıktılması, vatandaşların zaafından istifade edilerek

dinî propaganda yapılması gibi faaliyetlerin din özgürlüğü adı altında yapılmasını yasa koyucu tarafından ayrı bir kanunla açıkça yasaklanması da düşünülebilir. Güvenlik güçlerinin elini güçlendirecek böyle bir yasa, hem uluslar arası standartlara ve hem de Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na esasen aykırı da olmaz. Çünkü, bütün bu sayılanlar zaten hakkın kötüye kullanılmasını teşkil edeceği için ve hukukun hakkın kötüye kullanılmasını korumayacağı da evrensel bir hukuk kuralı olması sebebiyle, çıkartılacak böyle bir yasanın hukuka aykırı olmadığı kolaylıkla savunulabilir. Ama bunun da siyaseten yapılması, bugünkü ortamda hiç de mümkün gözükmemektedir. Çünkü böyle bir yasanın din ayrımı gütmek anlamına geldiği, bunun da özellikle Hıristiyanları hedef aldığı, laik bir ülkede böylesi bir ayrımın kabul edilemeyeceği vs. öne sürülecektir. **Sonuç olarak, misyonerlikle mücadelede doğrudan bir yasal düzenleme yapılarak tedbir alınması da pek kolay gözükmemektedir.**

c-Denklem Halâ Çözüm Beklemekte

Peki, misyonerlikle mücadelede ayrı bir kanunla güvenlik güçlerinin elini güçlendirme yolu pek mümkün gözükmediğine göre, bu derece zararlı ve kamu düzenini, giderek de millî güvenliği tehdit eder hale gelebilecek olan dış kaynaklı bu cereyana karşı hukuken yapılabilecek hiçbir şey yok mudur? Yoksa, bazılarının ve özellikle de misyonerlerin öne sürdüğü²¹ gibi, din alanında da bir serbest pazar ve rekabet ortamı vardır ve herkese hodri meydan demek mi kalmaktadır? Yani Türkiye bir dinler mücadelesi alanı haline mi gelmektedir.

Böylesi bir meydan okumaya İslâm Dininin teologları da elbette aynıyle cevap verecek cesarete sahip olacaklardır. Çünkü, kendisinin gerçek hak din olduğunu savunan hiçbir din böylesi bir meydan okuma karşısında geri adım atmaz, atamaz ve çekingenlik gösteremez. Aslında böylesi bir mücadele, aklın, mantığın ve bilimin mücadelesi olmaktan çok imanlar arası bir mücadele olacaktır. Dahası, kim daha iyi örgütlenmiş ve daha iyi maddî imkanlarla donatılmış ise, böylesi bir mücadelede onun sesi daha çok çıkacak, istediği amaca o daha iyi ulaşacaktır.

Misyonerliğin, bütün dünyada örgütlendikleri ve özellikle uluslar arası düzeyde faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşları (NGO) görünümünde yapılandıkları bilinmektedir. Bu örgütlerin amacı, belli bir ülkede seslerini mümkün olan en geniş kitlelere duyurabilmek, ülke nüfusunun başlangıç itibariyle yüzde on gibi belli bir oranını da doğrudan etki alanı içerisine almaktır. Yani çok iyi örgütlenmiş, çok geniş malî imkanlara sahip ve strateji olarak da sürekli taarruz halinde bulunmayı benimsemiş bu harekete karşı; hemen bütün savunma imkânlarından yoksun durumdaki bir sosyal yapı içerisinde yayılmış olan dinsel bünyenin kendisini hatırı sayılır bir zayıf vermeksizin uzun süre koruyabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Şimdi, elimizde şöyle bir denklem vardır: Ülkemizde, yukarıda izah edilen sebeple amacı aynı olmakla birlikte batıdaki laiklik anlayışından biraz farklı uygulanan bir laiklik anlayışı vardır: Din hizmeti bir kamu hizmeti olarak örgütlenmiştir. Bunun doğal uzantıları olarak tekke ve zaviyeler kapatılmış, her türlü dinî esaslı örgütlenme

²¹ İnternet sitelerinde bol sayıda bu mealde misyoner propagandasına rastlanmaktadır.

(tarikatlar) hukuk dışı sayılmıştır. Kamu hizmeti olarak örgütlenen din hizmeti ise, hem toplumun tamamını kapsayamamış, hem de yapısı ve doğası itibariyle onunla (toplumla) sosyal bir bütünleşme sağlayamadığı gibi, personelinin eğitim düzeyi itibariyle de zaten çoğunlukla toplumun gerisinde kalmıştır.

Buna karşı misyonerlik, oldukça örgütlü, son derece iyi yetişmiş elemanlarını büyük bir aşk ve vecd içerisinde hedef ülkelere göndermekte olduğuna göre, tarafların silahları arasında müthiş bir dengesizlik var demektir. Ayrıca, Avrupa Birliği Uyum Yasaları çerçevesinde çoğu alanda lüzumundan çok ileri düzenlemeler sebebiyle, misyonerlerin çalışmalarına tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar uygun bir hukuksal ortam da sağlanmış durumdadır. Yabancılara mülk satışı, imar kanununda geçen “cami” teriminin “ibadethane” olarak değiştirilmesi, azınlık vakıflarını istisnailikten çıkartıp olağan vakıflar haline getirmeye yönelik düzenlemeler bunlardan birkaçıdır.

Bu düzenlemelerin yanı sıra, daha vahim bir tehlike de kapıda beklemektedir: Devleti küçültüp etkinleştirmek adına kamu idaresinin çözülmesi ve kamusal karar alma mekanizmalarına “yönetişim” ilkesinin demokrasiden sihir almış sarhoş edici anlamına kapılarak Sivil Toplum Örgütleri adı altında uluslar arası sermaye tekellerinin ve bu arada sivil toplum örgütü kılıfına girmiş misyoner örgütlerinin ortak edilmesi, misyonerlerin çalışma ortamını hukuksal anlamda çok daha uygun hale getirecektir.

d-Denklemın Çözümü: Hukuksal Araçların Dolaylı Desteđi (Belki Sağlanabilir

Madem ki denklem halâ ortadadır, öyleyse çözüm de bu çerçevede aranmalıdır.

aa-Kolluk Önlemleri Bir Seçenek Olarak Masada Korunmalıdır:

Misyonerlik faaliyetinin bir din tebliği ve fikir özgürlüğü sorunu değil, bir kamu düzenini ihlâl sorunu olduğunun ortaya konması; vatandaşların yanı sıra devletin istihbarat örgütleri başta olmak üzere ilgili bütün kurumlarının dikkati bu yönde çekilip, çok teknik ve dikkatli çalışmalar sonucu hazırlanacak dosyalarla “kamu düzenini tesis” bakımından gereken kolluk tedbirlerin alınması bütün güçlüğüne rağmen mümkündür ve gereklidir.

bb-Zorunlu Yasal Düzenlemelerde Ölçü Kaçırılmamalıdır:

Avrupa Birliği sürecinin psikolojik baskısı altında kalıp da, onlarca yıl sonra sonunun ne olacağı bugünden hiçbir şekilde kestirilemeyen bir hayal uğruna, kendi ülkemizin istikbalini tehlikeye atacak derecede, gerekli olanın ötesinde ileri yasal düzenlemelere gidilmemelidir. Yabancılara mülk satışı sonucunda oluşan Avrupalı Hıristiyan Mahalleleri, misyonerlerin faaliyetlerini daha rahat yürütebilecekleri çok uygun bir ortam temin edebilecektir. Ülkemiz için müzakereler olumlu tamamlansa bile kalıcı kısıtlamaların öngörüldüğü onlarca yıl uzunluğundaki bir sürecin başında, alım gücü zayıf olan vatandaşlarımızın fiilen aleyhine işleyecek mülkiyet serbestisi düzenlemesinden vazgeçilmelidir.

cc-Azınlık Vakıfları, Patrikhane ve Yeni Hıristiyan Cemaat Olarak Tanınma Talepleri Sorunları:

Ülkemizdeki azınlık vakıflarının, kendi ihtiyaçlarının çok üzerinde bir güce kavuşmaları, ortaya çıkan fazla kapasitenin ne şekilde kullanılacağı sorunu da kendiliğinden gündeme getirecektir. Bu vakıfların sahip olacağı aşırı imkânlar, misyoner örgütlerin dikkatini çekecek ve aslında bu vatandaşlarımızın istekleri olmasa da söz konusu vakıfların imkânlarının misyonerlik faaliyetlerine yönlendirilmesi sonucunu doğurabilecektir. Kaldı ki, azınlık vakıfları uygulaması, millet sistemine²² göre örgütlenmiş Osmanlı toplumundan, vatandaşlık esasına göre örgütlenen Cumhuriyet rejimine geçiş sürecinde bir Sevr kalıntısı olarak Türkiye Devletine Lozan'da dayatılmıştır. Üstelik burada, bu vakıfların şimdiki (o günkü) haliyle tanınacağı kabul edilmiş, 1936 beyannameleri ile de mevcut durumları belirlenmiş ve o şekliyle de tanınarak Lozan anlaşması ile üstlenilen yükümlülük yerine getirilmiştir. Bu gün azınlık mensubu vatandaşlarımız da Türk Medeni Kanununa göre hiçbir kısıtlamaya tâbi olmaksızın yasa çerçevesinde diğer bütün vatandaşlarımız gibi istediği vakfı kurabilir. Çünkü ülkemizde vakıf kurmanın olağan yolu Medeni Kanuna göre kurulmadır. Halbuki bir anlam kaydırması yapılarak; “sanki Medeni Kanuna göre kurulan vakıflar diğer (Müslüman) vatandaşlarımızın vakıflarıdır; buna karşılık azınlıklara tâbi vatandaşlarımızın vakıfları da bu azınlık vakıflarıdır. Medeni Kanuna tabi vakıflar kısıtlama olmaksızın yeni mal edinebilirken, azınlık vakıflarının bu hakka sahip olmaması bir ayrımcılık” gibi gösterilmektedir.

Oysa ki bu doğru değildir. Öncelikle azınlık mensubu olup olmamasına bakılmaksızın bütün vatandaşlarımız Medeni Kanun hükümlerine göre vakıf kurabilirler ve bu vakıflarına kanun çerçevesinde istedikleri amacı seçebilirler. Azınlık vakfı olarak bunların sahip oldukları vakıflar, bunlara uygulanan bir menfi ayrımcılığın değil, tam tersine bir müspet ayrımcılığın sonucudur. Diğer vatandaşlarımızın benzeri vakıfları ya kapatılmış (tekke ve zaviyelerin kapatılması, eizze vakıflarının kapatılması anlamına gelmektedir), yada “Mazbut Vakıflar” arasına alınmıştır. Oysa ki azınlıklara ait aynı türden vakıflar, 1936 yılındaki durumlarıyla ve Lozan anlaşmasına uygun olarak tanınmıştır ve bu gün de halâ varlıklarını sürdürmektedir. Azınlık vakıflarının daha fazlasını istemesi, hakkaniyete uygun değildir ve bu derece müspet ayrımcılık talebi Müslüman vatandaşlarımızı rencide etmektedir.

Denilebilir ki, Medeni Kanun hükümleri genişletilerek, Müslüman vatandaşlarımızın da aynı tür vakıfları kurması imkânı tanınabilir. Bunun anlamı tekke ve zaviyelerin açılması, eizze²³ vakıflarının mallarının ilgililere iade edilmesi

²² Osmanlı Devletinde bir yönetim metodu olarak uygulanan Millet Sistemi, çok özetle; Müslüman olmayan dinlerde her mezhebin bir millet kabul edilip, kendi dinî önderleri tarafından idare edilmesi ve Devlete karşı bu önderlerin sorumlu olması şeklinde özetlenebilir. Bu sistem, Devlet için başlangıçta müthiş bir yönetim kolaylığı sağlamış iken, Fransız İhtilalinden(1789) sonra başlayan uluslaşma sürecinde de Devletin Parçalanması sonucunu aynı şekilde hızlandırmıştır. Azınlık Vakıfları, işte bu sistemin Cumhuriyete miras kalan kısmını ifade eder.

²³ Eizze, “izzet sahipleri” anlamına gelen bir terimdir. Eizze Vakıfları, büyük tarikât önderleri adına yapılan vakıflardır ki, Guzat(Gaziler) Vakıfları ile birlikte bir grup sayılıyor ve hepsine birden “Müstesna Vakıflar” adı veriliyordu. Bu vakıflar diğer vakıflara göre fazladan vergi ayrıcalıklarından yararlandıkları gibi, denetime de tabi tutulmuyorlardı. Örnekler: Celaleddin Rumi Vakfı, Hacı Bektaş Veli Vakfı, Abdul Kadir Geylani

(edilemiyorsa tazminat olarak verilmesi), din hizmetinin kamu hizmeti olmaktan çıkartılması gibi sonuçları kabul etmektir. Oysa ki bütün bunların Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temellerini ortadan kaldırmak anlamına geleceği açıktır.

Bütün bunlara bir de Misyoner grupların ayrı cemaat olarak tanınma isteklerini eklemek gerekmektedir²⁴. İnternet sitelerinde bu istekler açıkça dile getirilmektedir. Misyoner grupların ayrı cemaat olarak tanınması, Müslüman grupların da aynı taleple ortaya çıkmalarına yol açacaktır ki, bunun da tekke ve zaviyelerin fiilen ihyası anlamına geleceği ortadadır. Misyoner faaliyetleri, böylelikle sadece kamu düzenini tehdit etmekle kalmamakta, kendi özel şartları gereği Türkiye Cumhuriyetinin laik yapısı için de bir tehdit oluşturmaktadır.

Burada, Patrikhane'nin durumuna da değinmek gereklidir. Patrikhane, Patriğin Türk Vatandaşı olması şartından başlamak üzere, Türkiye Cumhuriyeti ile bağlarını kesip, bağımsızlaşmak; bu statüsü içerisinde sahip olacağı Heybeli Ruhban Okulu'nun sağlayacağı dinamizmi de arkasına alıp Ekümenik Patrik unvanı ile Vatikan benzeri bir devlet yapılanmasına yönelmek istemektedir. Belki Atlantik ötesi güçlerin Rus Ortodokslara karşı yürütmek isteyecekleri stratejinin bir parçasını oluşturacak bu projenin, Türkiye açısından çok güçlü bir misyonerlik dalgasının hedefi haline gelmek olacağı muhakkaktır ve Patrik mutlaka Lozan'daki statüsü içerisinde tutulmalıdır. Ruhban Okulu açılmak durumunda olacaksa da, Laik Türkiye Cumhuriyetinin YÖK sisteminin (Marmara İlahiyat Fakültesinin bir bölümü gibi) bir birimi olarak açılmalıdır.

IV-Sonuç

Misyonerlik, yeryüzünde Hıristiyan olmayan topluluklara yönelik örgütlü bir Hıristiyanlaştırma hareketi olarak bilinmektedir. Ülkemizde bu hareketin özellikle mezhepsel ve etnik kırılma noktalarını temel alıp, faaliyetlerini bu çerçevede yoğunlaştırdığı öne sürülmektedir. Yine öne sürüldüğüne göre, Misyonerlik hareketi, bu hareketin kaynağı olan ülkelerin gizli servisleri ile birlikte çalışmaktadır.

Misyonerleri, sade Hıristiyanlardan dikkatle ayırmak gerekmektedir. Çünkü, yukarıda yer verilen önermelerin doğru olması halinde, Misyonerlerin yaptığı işin, aslında dini siyasete alet etmekten ibaret olduğu sonucuna varmak gerekecektir. Bu durumda dini yaymak adına gösterdikleri gayretin de bir din tebliği değil, din propagandası olduğu ortaya çıkacaktır. Bu önermeler doğru olduğu takdirde, faaliyetlerini yoğunlaştırdıkları alan itibariyle bakıldığında, doğrudan kamu düzenini, ülke bütünlüğünü ve Millî Güvenliği hedef almış oldukları görülür.

Öyleyse, bu şekilde faaliyet gösteren örgütlü bir propaganda, en azından kamu düzenini ihlâlâ yönelen bir tehdit olarak algılanmak durumundadır. Bu halde de konu, amacı kamu düzenini korumak olan idari kolluğun yetki alanına girmektedir. Misyonerlik faaliyetlerini basit bir din tebliği olarak görmek fazla safdillik olur.

Vakfı, Hacı Bayram Veli Vakfı, Gazi Ali Bey Vakfı, Gazi Mihâl Bey Vakfı, Gazi Süleyman Bey Vakfı, Gazi Evranos Vakfı.

²⁴ <http://www.hristiyan.net> adresinde "TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE YAŞAYAN PROTESTAN VATANDAŞLARIN İHTİYAÇLARI" başlıklı yazıdan bir bölüm bunu açıkça yansıtmaktadır: "Başkalarının kilisesinde misafir gibi toplanmak değil ama kendimize ait bir kilisede ibadetimiz sürdürmek arzusundayız. Dileğimiz "dinî vecibelerimizi sadece bir yerde toplanarak yerine getirebilme" arzusundan ötedir. Dinî bir cemaat olarak tanınmak, cemaat olarak örgütlenmek de arzumuzdur".

Öyleyse Türkiye Cumhuriyeti İdaresi, misyonerlik faaliyetlerini dikkatle izlemeli, kamu düzeninin bozulmasına yönelik örgütlü bir faaliyet olduğuna ilişkin kanıtlara ulaşılması halinde de bu faaliyetleri kolluk yetkisini kullanarak önlemelidir. Yukarıda izah edilen çerçevede yürütülen bir misyonerlik faaliyeti, fikir özgürlüğünü kötüye kullanmış olacağından, bu noktadan itibaren hukukun korumasından yararlanamamalıdır. Çünkü hukuk, Anayasamızın temel haklara ilişkin olarak vazettiği düzenlemede(14. madde) de belirtildiği üzere, hakkın kötüye kullanılmasını korumaz.

Fakat itiraf etmek gerekir ki, ne kadar kamu düzenini bozucu niteliğinin kanıtlanması sağlanabilirse sağlansın, misyoner örgütleri ile hukuksal araçlarla mücadele etmek oldukça zordur. Bir defa, idarenin böyle bir konuda kolluk yetkisini kullanarak misyonerlere herhangi bir kısıtlama getirmesi, içine girdiğimiz Avrupa Birliği türbülansı sebebiyle adeta imkânsız gibidir. Yasama organının bu anlamda bir yasal düzenlemeye gitmesi de aynı sebeplerle hemen hemen imkânsız gözükmektedir.

Bu durumda, dolaylı hukuksal önlemlerin alınması suretiyle misyonerlik faaliyetleri için hukuksal ortamın hiç olmazsa çok uygun hale getirilmemesi sağlanmalıdır. Temel formül olarak, çok zorunlu olmadıkça Devletin egemenlik haklarını aşındırıcı, idare organının yetkilerini kısıtlayıcı düzenlemelere gidilmemelidir. Diğer bir ifadeyle, bu tür konularda yapılacak düzenlemelerde adeta aferin almak istercesine istenilenin ilerisinde yasal ya da idarî düzenlemeler yapılmamalıdır. Yabancılarla mülk satışı, azınlık vakıflarının olağan vakıflar haline getirilmesi gibi düzenlemeler, doğrudan olmasa da dolaylı olarak misyonerlere daha uygun ortamlar sağlayacaktır. Kamunun Yeniden Yapılanması çerçevesinde ortaya konan yaklaşım da bazı bakımlardan (birçok bakanlığın taşra örgütünün kaldırılması, denetimin başkalaştırılması, yerel yönetimler üzerinde Anayasa'da tanımlanan anlamda bir vesayet yönetimine yer verilmemesi gibi) bu anlamda Devletin omurgasını teşkil eden idare cihazını çözücü ve etkisizleştirici bir işleve sahiptir.

Öte yandan Avrupa Birliği kendi çıkarı için vatandaşlarımıza kalıcı kısıtlamalar getirmeyi öngörmektedir. Türkiye'nin de Millî Gelirinden kişi başına düşen ortalama gelirin Avrupa Birliği ortalamasına ulaşana kadar topraklarını yabancı alımlarına kapatması vatandaşlarımız aleyhine oluşan bu haksız rekabet ortamının engellenmesi bakımından bir ölçüt olarak öne sürülebilir. Böylece, bir yandan turistik bölgelerde taşınmaz alımında Türk vatandaşları aleyhine oluşan haksız rekabet ortamı önlenmiş, öbür taraftan da ülkede misyoner örgütleri için çok daha uygun bir ekonomik ve sosyal dokunun oluşması bir müddet önlenmiş olabilir.

Misyoner örgütlerine karşı alınacak hukuksal önlemlerden biri de, onlara karşı dinî aydınlatma sağlayarak ve misyoner faaliyetleri konusunda kamuoyunu bilgilendirerek mücadele etme gereğini duyan aydın Müslümanların, Dinler Tarihi Derneği örneğinde olduğu gibi, misyonerler gibi örgütlenmesi ve böylece çalışmalarını kurumsallaştırması gerekir. Yoksa, ferdî gayretlerle kalıcı bir etki uyandırmanın mümkün olamayacağı açıktır. Özellikle temin edilecek fonlarla bu amaçlı vakıflar kurulmalı, sürekli araştırma ve incelemeler yapacak bilim adamları bu şekilde finanse edilerek, akademik desteğin sürekliliği sağlanmalıdır²⁵.

²⁵ Bundan 15 yıl kadar önce görevim gereği tanık olduğum bir olayı anlatmayı bir vefa ve boyun borcu olarak telakki ettiğim için, burada anlatmadan geçemeyeceğim: Ben o yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü Teftiş

Kurulunda Müfettiş olarak görev yapmaktaydım. İzmir'de Medeni Kanuna göre kurulu bulunan vakıfları denetlerken, hatırladığım kadarıyla "Hoca Ahmet Ragıp Üzümcü Vakfı" isimli bir vakfın dosyasını incelerken, vakıf senedindeki ifadeler dikkatimi çekti. Vakfedenin kendi adıyla anılan İzmir Alsancak'ta bir de camisi vardı. Vakfiye'de, işte bu caminin bulunduğu semtte Müslüman Türk gençlerinin Hıristiyanlaştırılmasına yönelik misyoner faaliyetlerinin olduğu, tam bu bölgeye söz konusu caminin kendisi tarafından yaptırıldığı, Güzelyalı Semtinde de bir apartmanın vakfa mal varlığı olarak bırakıldığı belirtiliyor ve buradan elde edilecek gelirler ile misyonerlik faaliyetlerine karşı mücadele edilmesi isteniyordu.

1950'li yıllarda "tesis"(o zamanki Medeni Kanunumuzda -1969 yılına kadar- vakıf yerine yeni kurulacak vakıfları Osmanlı döneminden kalma eski vakıflardan ayırmak için tesis terimi kullanılmakta idi) adıyla kurulan Vakfın yönetimi İzmir Belediye Başkanı, İzmir Müftüsü ve Vakfın Camisinin cemaatinden hayırsever bir vatandaşa bırakılmıştı. Yeni idari yapılanma sonrası yönetimdeki kamu görevlileri Büyükşehir Belediye Başkanı ve İl Müftüsü olarak uygulanmaktaydı. Bir kişinin kendi öz varlığından ayırdığı ciddi bir kaynakla, ileri görüşlü amaç taşıyan böylesi bir vakıf kurması beni duygulandırmıştı. Vakfedenin epey zaman önce vefat ettiği de yine dosyadan anlaşılıyordu. Ancak dosyadan yeterince anlaşılamayan şey, vakfın gelirinin niçin bu kadar az olduğu ve faaliyetlerinin niçin sadece caminin bazı küçük ihtiyaçlarının karşılanmasından ibaret kaldığı idi. Bu anlaşılamazdı: Çünkü o yıllarda İzmir'in en gözde semtlerinden olan Güzelyalı'da benim müfettiş maaşımın bir dairede oturmak bile neredeyse imkânsızdı.

Müftü Bey, vakfın eski apartmanını kat karşılığı usulüyle yeniden inşa ettirmiş, gerçekten de ortaya çok daha iyi ve modern bir bina çıkmış, ancak bu apartmanda Vakfa ait dairelere sembolik rakamlarla Müftünlük personelini oturtmuştu. Böylece Rahmetli Hoca Ahmet Ragıp Üzümcü kendi amacına erişememişti ama, umulur ki Müftünlük personelinin hayır duasını almaktaydı!.. Bunları raporuma not edip İzmir'den hüznün içerisinde ayrıldığımı hiç unutmuyorum.

Bu arada şunu da ilâve etmeliyim ki, denetim sırasında görev başında bulunan -henüz göreve yeni gelmiş olan- İl Müftüsü kaygılarını paylaştığını ve haklı olduğumu söyledi. İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Özlüfura'dan ise randevu alınmadığı için ne düşündüğü anlaşılamadı. Bir hukuk düzeninin kuralları çerçevesinde oluşturulan hukuksal kurumların amaçları doğrultusunda o kurumları kuranların ölümünden sonra da yaşatılması, her hukuk düzeninin namus borcu sayılmalıdır. Bunu sağlayacak olanlar da, hukuk devleti ilkesini hazmetmiş kamu görevlileri olacaktır, olmalıdır, olmak zorundadır.